

Walerian Bugel, *Příruční polsko–český slovník teologického názvosloví*, Refugium Books Olomouc 2000

Od lat 90-tych na polskim rynku wydawniczym można zaobserwować wzrost zainteresowania, mało popularnymi dotychczas, pozycjami z dziedziny bohemistyki. Dotyczy to również leksykografii. O ile w okresie powojennym jedną z podstawowych trudności w rozwijaniu kontaktów polsko-czeskich był brak dobrych słowników i związane z tym trudności translatorskie¹, tak teraz powoli sytuacja ta ulega zmianie. Wydawane są zarówno słowniki kieszonkowe, jak i duże, przydatne specjalistom. Pierwsze ze względu na małe rozmiary i popularny charakter są przeznaczone głównie dla turystów odwiedzających naszych południowych sąsiadów. W ten sposób charakteryzuje swój słowniczek Józef Zarek (*J. Zarek, Kieszonkowy słownik czesko-polski, polsko-czeski*, Warszawa 2000). Podobny charakter, choć nieco większy rozmiar, ma dwustronne wydawnictwo cieszyńskie (Kryštof Bajger, *Česko-polski, polsko-český obustranný slovník*, Český Těšín 1999). Obydwa jednak nie są wystarczające dla osób próbujących sił np. w translatoryce.

Dla nich pomocą mogą służyć dwa duże wydawnictwa, bardzo długo oczekiwane, gdyż wcześniejsze słowniki autorstwa Bohumila Vydry (*Slovník polsko-czeski, Česko-polský slovník*, Praga 1954) mocno się zdezaktualizowały. W roku 1991 ukazał się *Slovník czesko-polski – Janusz Siatkowski, Mieczysław Basaj Slovník czesko-polski, Česko-polský slovník*, Warszawa-Praga, 1991. Zawiera on około 53 000 haseł oraz 28 000 wyrażań i zwrotów języka czeskiego wraz z polskimi ekwiwalentami. Obejmuje współczesne słownictwo ogólne (literackie i potoczne), terminologię specjalną – naukową i techniczną na poziomie szkoły średniej, pewną ilość zwrotów przestarzałych i archaizmów, wyrazów pochodzenia obcego, regionalnych i środowiskowych, wulgaryzmów występujących w literaturze. Niestety nakład został wyczerpany i aktualnie słownik ten nie jest dostępny w sprzedaży.

Drugim ze wspomnianych dużych słowników jest opracowany pod redakcją Karela Oliwy (*Polsko-český slovník*, t. 1–2, Karel Oliwa [red.], Academia Praha 1994). Prace trwające bardzo długo, bo od połowy lat 50-tych spowodowały, że zebrany już materiał trzeba było raz jeszcze przejrzeć i uzupełnić. Obecne, pierwsze wydanie obejmuje około 80 000 haseł języka literackiego i potocznego, związki frazeologiczne, terminy techniczne, technologiczne, biologiczne, socjologiczne. Dostępne było zarówno w Polsce jak i w Czechach.

¹ Por. J. Baluch, *Czeska literatura w Polsce*, w: A. Brodzka [red.], *Słownik literatury polskiej XX wieku*, Wrocław 1993, s. 160.

Osobną kategorię stanowią dwa słowniki frazeologiczne z lat 90-tych. W Lublinie (Halina Pietrak-Meiser, *Słownik frazeologiczny czesko-polski*, Lublin 1993) został opublikowany leksykon (oparty na pracy doktorskiej) zawierający około 5 700 czeskich jednostek frazeologicznych wraz z ich polskimi odpowiednikami.

Nieco inny charakter ma wydany trzy lata później słownik Teresy Zofii Orłoś i Joanny Hornik (T. Z. Orłoś, J. Hornik, *Czesko-polski słownik skrzydlatych słów*, Kraków 1996). Obejmuje on 950 czeskich *skrzydlatych* słów. To pierwsza tego typu publikacja na terenie obu naszych państw, adresowana głównie do polskich bohemistów, czeskich polonistów, studentów i tłumaczy. Na uwagę zasługuje też fakt, że tam, gdzie to było możliwe zamieszczono odpowiedniki angielskie.

Wspomniany wyżej słownik można by zaliczyć już do specjalistycznych. Niewątpliwie zaś do takich trzeba też zaszeregować wydany nakładem czeskiego wydawnictwa REFUGIUM BOOKS *Podręczny polsko-czeski słownik terminologii teologicznej* (Walerian Bugel, *Přiruční polsko-český slovník teologického názvoslovi*, Olomouc 2000). Zawiera on przeszło 2500 haseł zgromadzonych tu głównie na podstawie opublikowanych dotychczas tomów *Encyklopedii Katolickiej* (Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1973), a ponadto słowników teologicznych i podręczników poszczególnych dyscyplin teologicznych. Na końcu zamieszczono także aneks zawierający: tytuły ksiąg Pisma Św., nazwy liturgii, soborów, tytuły i skróty dokumentów II Soboru Watykańskiego oraz nazwy kongregacji przy Stolicy Apostolskiej i rad papieskich.

Autorem tego nowatorskiego leksykograficznego przedsięwzięcia jest doktor teologii Walerian Bugel – aktualnie pracownik Katedry Duchowości, Dialogu Międzyreligijnego i Studiów Chrześcijańskiego Wschodu (*Katedra spirituality, mezináboženského dialogu a studii křesťanského východu*) na Wydziale Teologicznym na Uniwersytecie Franciszka Palckiego w Ołomuńcu. W latach 90-tych był stypendystą Fundacji Jana Pawła II, a studia doktoranckie ukończył na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Jak sam przyznaje we wstępie, podobny słownik powinien być powstać przed laty. Nie pozwalały na to jednak okoliczności polityczne. Zrodził się on z potrzeby, by ułatwić sięganie po bogatą działalność wydawniczą polskich oficyn religijnych czeskim czytelnikom – głównie studentom teologii i duchowieństwu. Systematyczne prace rozpoczął autor w roku 1989, kiedy pojawiła się szansa, by wydawnictwo o takim charakterze mogło się ukazać. Chwile wątpliwości ogamęły leksykografa, gdyż wówczas przecież był w przygotowaniu wspomniany wcześniej duży słownik polsko-czeski pod redakcją Karela Olivy. Jednak, jak się okazało, zawierał on mało pojęć z dziedziny teologicznej. Bugel zwraca uwagę, że jakkolwiek skupia się na terminologii katolickiej, otwarty jest również i na inne wyznania, zwłaszcza na teologię wschodnią, która pozostaje w sferze jego naukowych poszukiwań i badań.

Niewątpliwym problemem, jaki napotykał, był brak ciągłości w rozwoju myśli teologicznej w Czechach, spowodowany wiadomymi historycznymi i poli-

tycznymi względami. Nierzadko chodziło wręcz o tworzenie nowych, czeskich pojęć, o kwestie ortograficzne, czy też zapisu podstaw słowotwórczych z języków klasycznych, zwłaszcza z greki. Bugel przyznaje, że sam zdecydował się również na zakończenie *-ismus*, choć może się ono wydawać nieco archaiczne². Podobnie postępował, zamieszczając np. dwie formy: starszą, czeską *kristologie*, obok zdającego się zwyciężać *christologie*.

Ostatnią kwestią, na którą zwraca uwagę sam autor, jest nadzieja, że być może słownik ten stanie się podmiotem do dyskusji, która doprowadziłaby do standaryzacji czeskiej terminologii teologicznej.

Wydanie tego leksykonu spowodowane było coraz większym zainteresowaniem ze strony czeskich studentów, naukowców, duchowieństwa polską myślą teologiczną. Nasuwa się pewna analogia. Na początku polskiej państwowości i organizowania życia kościelnego na naszych ziemiach, język polski czerpał z łaciny i greki za pośrednictwem czeskiego. Wystarczy podać najbardziej oczywiste przykłady: łac. *angelus*, czes. *anděl*, pol. *anioł*, łac. *pater*, czes. *páter*, pol. *pacierz*³. Później zaś w XVI wieku polski ewangelik Hieronim Sandecki-Malecki w swym dziele pt. *Podtylla domowa* napisał: „Czechowie są pirwszy niżeli Polacy w przekładaniu Biblijej i innych ksiąg Luterowych na czeski język, a dlategoż my Polacy musieliśmy wiele słów od Czechów brać i dzisiejszego czasu, a zwłaszcza w teologiej wiele ich brać i onych używać musimy”⁴.

Teraz zatem, w pewnym sensie, przyszedł czas „spłacania długów”.

Publikacja, o której mowa ukazała się w ramach projektu *Wspólna Europa i chrześcijaństwo (Jednotná Evropa a křesťanství)*, co też wydaje się nie być bez znaczenia. Warto wspomnieć, że kontakty polskich i czeskich teologów ciągle się pogłębiają. Wykładowcy Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego współpracują z Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu Karola w Pradze i tamtejszym seminarium duchownym. Od kilku lat opolski arcybiskup Alfons Nossol wysyła alumnów Wyższego Seminarium Duchownego na studia na Wydziale Teologicznym św. Cyryla i Metodego na Uniwersytecie Palckiego w Ołomuńcu, a potem do duszpasterskiej pracy na Morawach i w Czechach. Tak więc widać, że tenże leksykon wyrasta z potrzeby chwili i jest przykładem dobrego i potrzebnego wydawnictwa.

Aleksandra Pająk (Opole)

² Podobnie postąpił tłumacz niemieckiego słownika teologicznego - Ondřej Bastl: Rudolf Fischer-Wollpert, *Malý teologický slovník – Přehled papežů*, Praha 1995.

³ E. Siatkowska, *Rodzina języków zachodniosłowiańskich*, Warszawa 1992, s. 77.

⁴ Cyt. za T. Z. Orłóš, *Tysiąc lat czesko-polskich związków językowych*, Kraków 1993, s. 26.